

УДК: 330.101.541:330.342

Ірина Ю. Штулер

Національна академія управління

**СПВІДНОШЕННЯ БАЗОВИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ У
КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ РІВНОВАГИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ**

У статті досліджено динаміку валового зовнішнього боргу та валового національного доходу протягом 2005-2015 років. Встановлено причини, передумови та тенденції їх подальшого розвитку. Проведений аналіз відношення валового зовнішнього боргу до експорту свідчить про потенціал країни щодо погашення зовнішнього боргу. Визначено, що враховуючи трансформаційність умов, в яких знаходиться економіка, потребує оновлення практика вироблення політики становлення рівноваги в національній економічній системі.

Ключові слова: економічна система, рівновага, гомеостазис, стійкість, соціально-економічний розвиток.

Ірина Ю. Штулер

Национальная академия управления

**СООТНОШЕНИЕ БАЗОВЫХ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ В
КОНТЕКСТЕ ВОССТАНОВЛЕНИЯ РАВНОВЕСИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ**

В статье исследована динамика валового внешнего долга и валового национального дохода на протяжении 2005-2015 годов. Установлены причины, предпосылки и тенденции их дальнейшего развития. Проведённый анализ соотношения валового внешнего долга к экспорту свидетельствует о потенциале страны по погашению внешнего долга. Определено, что учитывая трансформационность условий, в которых находится экономика, нуждается в обновлении практика выработки политики на установление равновесия в национальной экономической системе.

Ключевые слова: экономическая система, равновесие, гомеостазис, устойчивость, социально-экономическое развитие.

Iryna Y. Shtuler

National Academy of Management

**CORRELATION OF BASIC MACROECONOMIC INDICATORS IN THE CONTEXT OF
RESTORING ECONOMIC SYSTEM EQUILIBRIUM**

The paper studies the dynamics of the gross external debt and gross national income for 2005-2015. The reasons, conditions and trends of their further development are identified. The analysis of the ratio of gross foreign debt to exports indicate the potential of the country to repay external debt. It is determined that given the transformational environment the Ukrainian economy is operating, there is a critical need for updating practices in developing equilibrium formation policy in the national economic system.

Keywords: economic system, equilibrium, homeostasis, stability, socioeconomic development.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями Взаємозв'язки та взаємовпливи між валовим зовнішнім боргом та валовим зовнішнім доходом проявляються через дослідження їх структури та динаміки з позицій макроекономічного аналізу. На основі проведених розрахунків виникає розуміння причин та передумов виникнення дестабілізаційних процесів в національній економічній системі. Як результат проведеного аналізу стає можливим обґрунтування та вироблення заходів економічної політики, в основу яких має бути закладена концепція економічної рівноваги (з позицій гомеостазису) та передбачені конкретні пропозиції щодо вирішення завдань розвитку країни (зокрема, макроекономічної стабілізаційної політики).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Широке коло питань, пов'язаних з заборгованістю України висвітлювали такі вітчизняні науковці, як С. Булгакова, Л. Єрмоленко, О. Кириленко, Ю. Пасічник, О. Василик, С. Юрій, А. Мних, О. Ходжаян та ін. Однак, незважаючи на сталий інтерес до цієї проблеми, безліч її аспектів залишається недостатньо вивченими та потребує подальшого опрацювання. В наукових дослідженнях Г. Асадчого, В. Гейця, М. Єрмошенка, С. Єрохіна, В. Глуценка, Г. Калача, В. Козюка, В. Корнесва, та інших розглядалися питання економічної сутності зовнішньої і внутрішньої заборгованості країни та організаційно-економічний механізм управління заборгованістю країни.

Невирішена раніше частина загальної проблеми полягає в тому, що попередні розробки не завжди можуть прямо застосовуватись для характеристики сучасної ситуації в Україні, та враховуючи трансформаційність умов, в яких знаходиться економіка, потребує оновлення практика вироблення політики становлення рівноваги в національній економічній системі.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування Україна попри наявний високий потенціал розвитку знаходиться у глибокому кризовому стані. Допомога Заходу, активні дії уряду та працездатність українського народу, на жаль, не стали запорукою добробуту та процвітання країни. В певній мірі це зумовлено політичною та фінансово-економічною кризами та проведенням антитерористичної операції на Сході країни. Проте втрата людського капіталу та макроекономічні дисбаланси попередніх років набули загрозливих форм та тенденцій.

Незважаючи на економічне зростання, яке відбувалося до кризового 2014 року, життєвий рівень населення залишався низьким – денний ВВП на одного жителя України ледь перевищував 2 дол. США. За міжнародними стандартами такий показник характеризує зuboжілість населення країни.

Базові макро- та мікроекономічні показники і параметри характеризують стан національної економіки та вказують на необхідність концентрації зусиль на відновленні економічної рівноваги. Відповідно, точний та послідовний аналіз є необхідною умовою виведення концепції гомеостатичного розвитку економічної системи в сучасних умовах.

Валовий зовнішній борг за станом на певну дату – це загальний обсяг заборгованості за всіма існуючими, зобов'язаннями, що мають бути сплачені боржником у вигляді основної суми та/або відсотків у будь-який час у майбутньому, і які є зобов'язаннями резидентів цієї економіки перед нерезидентами[11].

Валовий національний дохід (Gross National Income) – макроекономічний показник, який відбиває сумарну вартість товарів та послуг (у цінах реалізації), що надходять у розпорядження певної країни за певний проміжок часу (як правило, зарік)[12].

Валовий зовнішній борг країни включає всі види заборгованості резидентів України перед нерезидентами, які класифікуються:

- **за чотирма основними секторами економіки** – сектор загального державного управління, органи грошово-кредитного регулювання, банки, інші сектори;
- **у розрізі початкових термінів погашення** – коротко- та довгострокові;
- **в розрізі фінансових інструментів** – боргові цінні папери, торгові кредити, кредити, валюта і депозити, інші боргові зобов'язання та зобов'язання за кредитами підприємств прямого інвестування [1].

Розглянемо динаміку валового зовнішнього боргу протягом 2005-2015 року, вихідні дані наведені в табл. 1. Валовий зовнішній борг розраховується в доларах США. Для перерахунку боргових зобов'язань, номінованих у гривнях та інших валютах, у долари США використовується офіційний курс, що встановлюється Національним банком України.

Таблиця 1

Вихідні дані валового зовнішнього боргу за 2005-2015 роки

Дата (на 01.01)	Валовий зовнішній борг	Приріст до попереднього року	
		абсолютний	відносний
2005	30 647	+6 836	+28.71%
2006	39 619	+8 972	+29.28%
2007	54 512	+14 893	+37.59%
2008	79 955	+25 443	+46.67%
2009	101 659	+21 704	+27.15%
2010	103 396	+1 737	+1.71%
2011	117 346	+13 950	+13.49%
2012	126 236	+8 890	+7.58%
2013	134 625	+8 389	+6.65%
2014	142 079	+7 454	+5.54%
2015	126 976	+669	+0.53%

Джерело: укладено автором за даними [8]

Динаміку валового національного доходу протягом 2005-2015 року, представимо в табл. 2.

Таблиця 2

Вихідні дані валового національного доходу за 2005-2015 роки

Дата (на 01.01)	Валовий національний дохід	Відношення ВЗБ до ВНД, %
2005	64 883,1	47,2
2006	86 142,0	46,0
2007	107 753,1	50,6
2008	142 719,0	56,0
2009	179 992,4	56,5
2010	117 227,8	88,2
2011	136 418,6	86,0
2012	163 422,5	77,2
2013	176 308,8	76,4
2014	177 430,0	80,1
2015	153 478,0	82,7

Джерело: укладено автором за даними [8]

За всіма прогнозами сума валового зовнішнього боргу тільки зростатиме, а сума валового національного доходу – найближчим часом знижуватиметься. За даними Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України причинами цих майбутніх негативних зрушень слугуватимуть:

- важка політична криза та військовий конфлікт, що тривав весь 2014 рік та наразі продовжується, це вимагає додаткового фінансування сфери оборони;
- глибока економічна рецесія, викликана необхідністю переформатування економічних зв'язків, пов'язаних із втратою економічного вкладу АРК, частини Донецької та Луганської областей, відходом від економічного кооперування з Російською Федерацією, низкою внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на виконання доходної частини бюджету і вимагають додаткових джерел фінансування;
- наявність соціальних та інших зобов'язань держави, обов'язкових для виконання незважаючи на економічну нестабільність; в першу чергу це забезпечення потреб

населення у енергоносіях (природному газі та електроенергії), виконання зобов'язань з виплати пенсій тощо;

– необхідність додаткових коштів для здійснення структурного реформування та стабілізації економічної ситуації;

– фінансування за рахунок державних запозичень значного дефіциту державного бюджету, сформованого під впливом істотного зростання видатків на оборону (на 84,4%) та на обслуговування боргу (на 51,5%); дефіцит у 2014 році склав 78,1 млрд. грн. або 4,95% ВВП і суттєво перевищив економічно обґрунтоване граничне значення цього показника в 3% ВВП;

– необхідність подальшої бюджетної підтримки державних підприємств та банків шляхом збільшення їх статутних капіталів [9].

Представимо динаміку валового зовнішнього боргу та національного доходу на рис. 1.

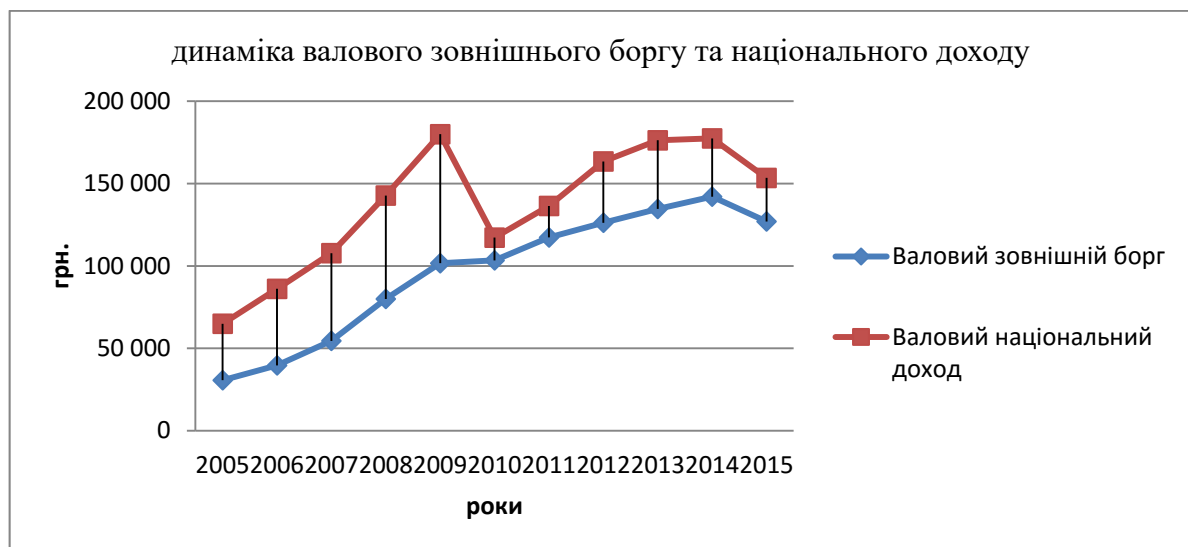

Рис. 1. Динаміка валового зовнішнього боргу та національного доходу

Джерело: побудовано автором за даними [8].

Як видно з рисунку 2 валовий зовнішній борг менший за валовий національний дохід, тому представимо відношення валового зовнішнього боргу до валового національного доходу (рис. 2).

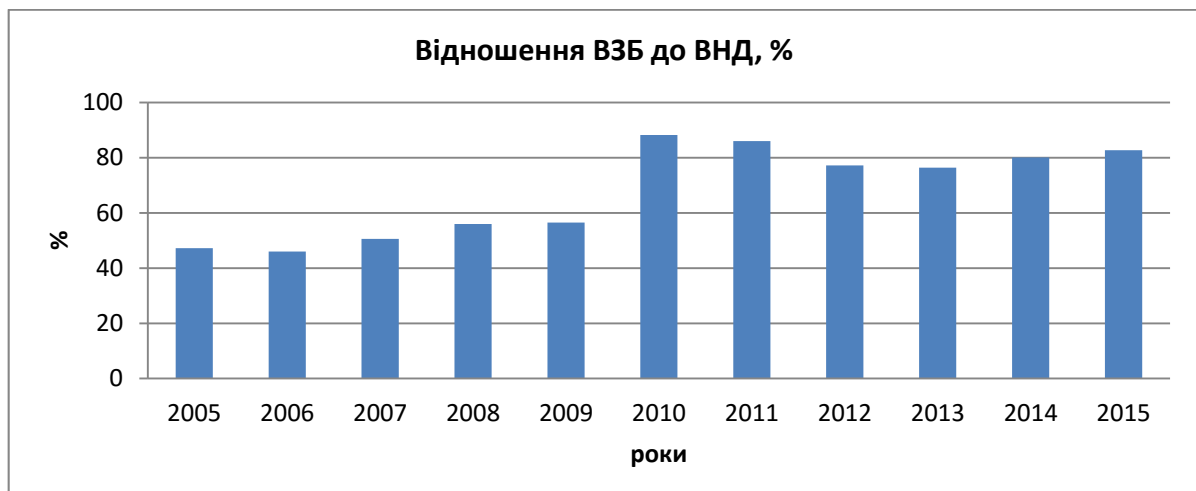

Рис. 2. Відношення валового зовнішнього боргу до валового національного доходу, %

Джерело: побудовано автором за даними [8].

Отже, можемо зробити висновок, що у 2010 році валовий зовнішній борг до валового національного доходу має найбільший відсоток. Даний показник безпосередньо залежить від зовнішньої політики уряду, тобто у 2010 році Україна максимально застосовувала кредити міжнародних валютних фондів.

Наступним важливим показником є відношення валового зовнішнього боргу до експорту. Характеристика даного показника свідчать про потенціал країни щодо погашення зовнішнього боргу.

Таблиця 3

Вихідні дані експорту та імпорту України

Рік	Експорт товарів та послуг		Імпорт товарів та послуг		Сальдо (експорт – імпорт)	Відношення валового зовнішнього боргу до експорту, %
	сума	% ВВП	сума	% ВВП		
2005	227252	51.5%	-223555	-50.6%	+3697	13,5
2006	253707	46.6%	-269200	-49.5%	-15493	15,6
2007	323205	44.8%	-364373	-50.6%	-41168	16,9
2008	444859	46.9%	-520588	-54.9%	-75729	18,0
2009	423564	46.4%	-438860	-48.0%	-15296	24,0
2010	549365	50.7%	-580944	-53.7%	-31579	18,8
2011	707953	53.8%	-779028	-59.2%	-71075	16,6
2012	717347	50.9%	-835394	-59.3%	-118047	17,6
2013	681899	46.9%	-805662	-55.4%	-123763	19,7
2014	770121	49.2%	-834133	-53.2%	-64012	18,4

Джерело: [8]

Як видно з даної таблиці з 2005 року експорт товарів зріс в 4 рази.

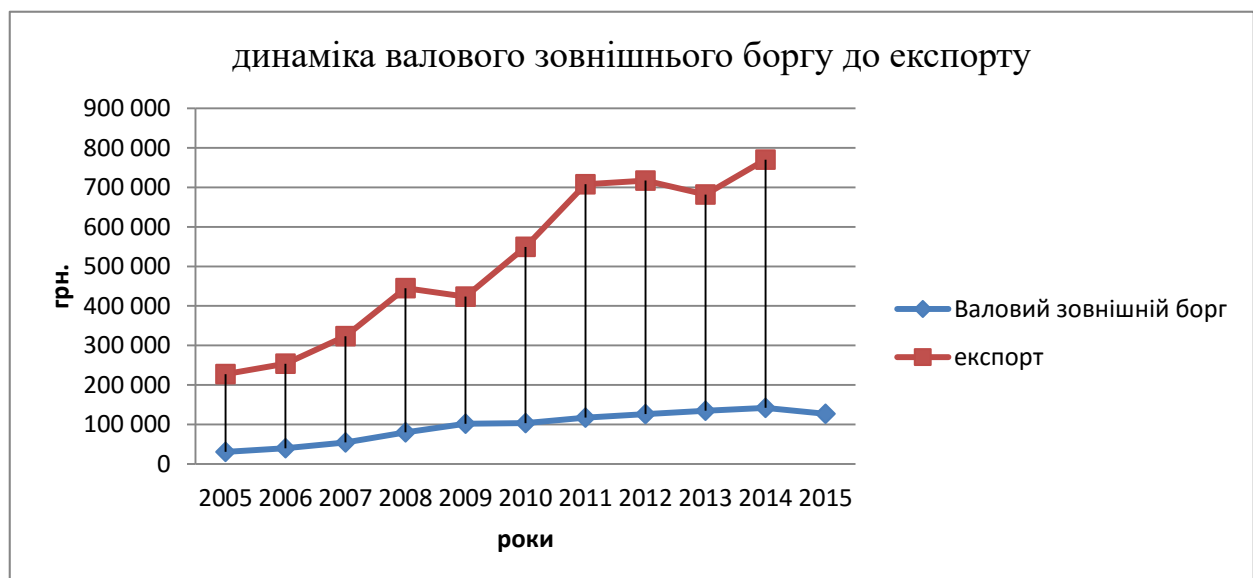

Рис. 3. Відношення валового зовнішнього боргу до експорту за 2005 – 2014 роки, %

Джерело: побудовано автором за даними [8].

Можемо зробити висновок, що експортний борг України найбільший у 2009 році, та найменший у 2005 році. А це погано, так як кошти не зразу повертаються до України.

Висновки та перспективи подальших досліджень Отже, у статті було проведено деталізований аналіз найвагоміших чинників зростання та розвитку української економіки – показників валового зовнішнього боргу та валового національного доходу.

Проведені дослідження свідчать про наступні негативні тенденції, а саме за всіма прогнозами сума валового зовнішнього боргу тільки зростатиме, а сума валового національного доходу – найближчим часом знижуватиметься. Відповідно, завдання пошуку рівноважного стану національною економічною системою не тільки не втрачає своєї актуальності, а навпаки – вимагає термінового вирішення. Дедалі більшої гостроти набувають питання стабілізації економічної ситуації. Термінового вирішення вимагає проблема включення нашої країни у висококонкурентний світовий простір. Стабілізація, а в майбутньому і зростання економіки України в значній мірі залежить від зовнішньої торгівлі (традиційно – від динаміки обсягів експорту), економічної ситуації в ЄС, динаміки цін на продукцію основних експортоорієнтованих галузей та послідовності державної економічної політики.

На жаль, виробленню гомеостатичної моделі розвитку національної економіки заважає постійне відволікання ресурсів та спрямування зусиль на вирішення «пожежних» наслідків кризових явищ. Усунення першопричин та передумов їх виникнення сприятиме впровадженню реформ стосовно вирішення стратегічних завдань економічного зростання.

Література

1. Зибарева О. В. Сучасний стан зовнішньої заборгованості України : [Електронний ресурс] / О. В. Зибарева, А. В. Джаман, Л. А. Гомба. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/68892.doc.htm.
2. Ерохин С. Структурная трансформация национальной экономики : [Текст] / С. Ерохин // Экономика Украины. — 2002. — № 10. — С. 49–55.
3. Корреспондент: Рада одобрила изменения в госбюджет-2015, 10.04.2015 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3486078-rada-odobryla-uzmenenyia-v-hosbuidzhet-2015>.
4. Central Intelligence agency (CIA): Budget surplus (+) or deficit (-), 30.05.2015 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.cia.gov/Library/publications/the-world-factbook/fields/2222.html>.
5. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
6. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://cslr.org.ua/vzayemozv-yazok-byudzhethnoyi-ta-borhovoyi-politiki-ukrayini>.
7. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://commons.com.ua/wp-content/uploads/2015/06/Bezmyannyj1.png>.
8. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD>.
9. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_analit/derzh_borg.pdf.
10. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2015/12/25/7093690/?attempt=1>.
11. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.